

Õiguskantsleri Kantselei

Teie 18.09.2024 nr

Meie 19.09.2024 nr 14-3/241472/2405337

Austatud []

Täna kirja ja küsimuste eest, neile saab kiiresti vastata.

Sel teisipäeval, 17. septembril 2024 Riigikogus peetud ettekandes ütles õiguskantsler, et põhiseadus lubab looduskaitse, sealhulgas kliimasoojenemise peatamise eesmärgil piiranguid seada, kuid ainult juhul, kui need on mõistlikud, õiglased, vältimatult vajalikud, ei sea ohtu rahva majanduslikku ja sotsiaalset heaolu ja kui need on selgelt kirjas seaduses. Ülemäärased piirangud on põhiseadusega vastuolus, tekitavad trotsi ning viivad suurte tagasilöökideni.

Lisaks sellele selgitas õiguskantsler, et mitte ühelegi eesmärgile ega huvile ei saa omistada automaatset ülekaalu teiste ees, ka kliimasoojenemise peatamise eesmärgile mitte. Samuti ei tohi maha suruda sõnavabadust, sest ainult aus igakülgne arutelu viib tarkade otsusteni.

Eesti põhiseadus kaitseb omandit. Samadest mõtetest on kantud ka õiguskantsleri seisukohad konkreetsete juhtumite lahendamisel. Näiteks siis, kui õiguskantsler selgitas kliimaministrile kaitsealuste liikide kaitseks kehtestatavate piirangute korda: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/Kuulmisandmete%20alusel%20p%C3%BCsielupaiga%20moodustamine.pdf

Lisan lõigu õiguskantsleri kõnest Riigikogus, kus ta põhjendas oma vastuseisu ülemäärastele piirangutele:

„Ka möödunud ülevaate aastal, nii nagu koroona-aastail ja nii nagu majanduskriisi puhul ja terrorismi ja julgeolekuohu kontekstis, tuli jälle korduvalt anda seisukoht, et mitte ühelegi põhiõigusele, mitte ühelegi huvile ja mitte ühelegi eesmärgile ei saa ega tohi anda automaatselt esikohta teiste ees – ei siseturvalisusele ja julgeolekule, looduskaitsele, kliima soojenemise peatamisele, tervise kaitsele ega mitte millelegi muule. Põhiseadus kohustab alati otsima õiglast ja loogiliselt põhjendatud tasakaalu. Ja õigusega. Sest ainult niiviisi me saame ühiskonnana rahumeels ja mõistlikult koos elatud.

Pärast teie ametiaja algust 2023. aasta varasuvel esitasin teile ettekande, mille eesmärk oli näidata, et Eestile on võetud kliima soojenemise peatamise nimel tähtajalised rahvusvahelised kohustused. Kuid nende täitmiseks vajalikke norme seadustes enamasti pole. Seadusega kehtestatud selgete kohustuste ja piiranguteta pole aga põhiseaduse raames võimalik seatud sihte saavutada.

Praeguseks ongi kliimakindla majanduse seaduseelnõu esitatud ja selle põhiseaduspärasuse arutelu on alanud. Raam on selge. Põhiseaduse järgi on Eesti loodusvarad ja loodusressursid rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. Igaühel lasub põhikohustus säästa elu ja looduskeskkonda ja

hüvitada tekitatud kahju. Kindlustada tuleb nii praeguste kui tulevaste põlvete sotsiaalne ja majanduslik toimetulek.

On selge, et kui kliimamuutus toob kaasa suuremad tormid, kuumalained, üleujutused, põuad, siis ohustab see ka Eesti inimesi vahetult. Kindlasti võivad keskkonnakaitse ja looduskaitse põhimõtted õigustada ka ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kitsendamist, aga need piirangud peavad olema läbi mõeldud, mõistlikud, õiglased ja sellisena seaduses konkreetselt, ettenähtavalt kirjas.

Taime- ja loomakasvatus, tootmisettevõtted, ettevõtlus üldse, iga inimese isiklik vabadus teha oma elu valikuid on samamoodi põhiseaduse kaitse all. Ja põhiseadus kaitseb tugevalt ka omandit. Möödunud aastal jõudiski meie ametkonda nii kliima soojenemise vastu võitlejate kui ka paljude ettevõtjate, maa- ja metsaomanike mure. Ja sellepärast tahaks paluda ka teilt tuge ja mõistmist, et hästi oluline on Eestis vältida põlvkondade tülli ajamist, maa- ja linnainimeste tülli ajamist, eri elualade inimeste tülli ajamist.

Vaevalt tunneb keegi siinmail kedagi, kellel oleks tulevaste põlvete ja Eesti käekäigust ükskõik. Päris selge on, et totalitaarse maiguga käsud ja keelud ning omanike ja ettevõtjate põhiõiguste ülemäärane piiramine tekitavad trotsi. Seda teed ei tasu minna. Sest see tähendab üsna kindlasti neistki muudatustest loobumist, mis oleksid päriselt vajalikud ja ühiskonnas läbiräägitavad.

Et nii võib minna, kinnitab ju kogemus ülemäärase poliitkorrektsuse ja tühistamiskultuuri pealetungiga. Ühiskond ei muutunud turvalisemaks, kerkisid hoopis äärmused ja vägivallega vägivalla vastu võitlemise tulemusel tekkis hulk uusi ohvreid. Eestil läks päris hästi, meil on siin mõistlik rahvas ja ajalooline kogemus hoiab asju enam-vähem vaos. Aga tasub õppida, et iga võõramaine moevool ei ole järgimist väärt ja ühiskonda riidu ajada ei ole mõistlik. Väärkas kokkuleppedemokraatia on inimeste heaolu ja turvalisuse seisukohalt kätsevast pendeldemokraatiast igal juhul etem.

Austatud rahvaesindus! Korduvalt tuli seletada ka seda, et ükski olukord ega eesmärk ei õigusta põhiseadusliku südametunnistuse, mõtte- ja väljendusvabaduse mahasurumist. Targad otsused sünnivad ju väärkas arutelus, kus saab faktivigadele ja argumentatsiooni lünkadele osutada. Mitte miski, ei kliimavõitlus ega keeruline julgeolekuolukord ei õigusta riigi tõe kehtestamist ega seaduste väänamist. Kõike tuleb teha Eesti pikaajalistes huvides. Põhiseadus annab siingi selge sihi kätte: demokraatlik õigusriik, võimude lahusus ja tasakaalustatus. See kaitseb lõpuks kõiki ja laseb kõikidel elada võimalikult õnnelikult ja igaüks omamoodi.“

Tervikuna saab õiguskantsleri ettekannet lugeda siit:

<https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202409171000#PKP-848097>

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Olari Koppel
asetäitja-nõunik, õiguskantsleri kantselei direktor
õiguskantsleri volitusel